

UNIČEVANJE ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA IN LOKALNIH SKUPNOSTI

“Evropska investicijska banka je javna institucija, ki jo poganjajo politični cilji EU in njena načela trajnostnega razvoja, sodelovanja javnosti in odgovornosti. Prizadeva si za spodbujanje trajnostne in vključujoče rasti ob hkratnem varovanju naravnega in družbenega okolja na celosten način, s čimer se zagotovi, da so zahteve v zvezi z varstvom okolja in blaginjo ljudi vključena v opredelitev, pripravo in izvajanje vseh dejavnosti, ki jih financira EIB.”

OKOLJSKI IN SOCIALNI PRIROČNIK EIB¹

“Nekateri vplivi jezua Nam Theun 2 ljez v Laosu, ki ga financirajo Svetovna banka, Azijska razvojna banka (ADB) in Evropska investicijska banka (EIB) vključujejo dramatičen upad ulova rib, poplavljanje nizko ležečih riževih polj, poplavljenost vrtov ob bregu reke, ki jih uporabljajo za pridelavo hrane, in ponavljajoče se kožne izpuščaje zaradi motne rečne vode. Razvojne prednosti, ki so opisane v promocijskem materialu Svetovne banke in ADB, niso bile nikoli dosežene, vključno z varstvom območja porečja, odgovornostjo pri javnih prihodkih in obnovo pogojev za preživetje razseljenih oseb.”

TANYA LEE, KOORDINATORICA PROGRAMA LAO ZA MEDNARODNE REKE²

Z rastjo naših potreb se pretok snovi – od izkopa virov do odlaganja odpadkov – povečuje. V vseh fazah tega toka se uničuje okolje, posledice pa se prenašajo na najbolj marginalizirane dele prebivalstva. Pomanjkanje virov sili v raziskovanje in izkoriščanje naravnih virov v doslej nedotaknjenih področjih, kot so Arktika, oddaljeni gozdovi, kjer živijo avtohtoni prebivalci, ali globine oceanov. Pogosto so ljudje na teh območjih za svoje preživetje odvisni od okolja, v katerem živijo. Zato ni nenavadno, da se skupnosti po celem svetu borijo, da bi ubranile svojo zemljo, zrak, vodo ali gozdove pred uničujočimi projekti, kot so

rudarjenje, jezovi, nasadi monokultur, sežiganje odpadkov in podobno³.

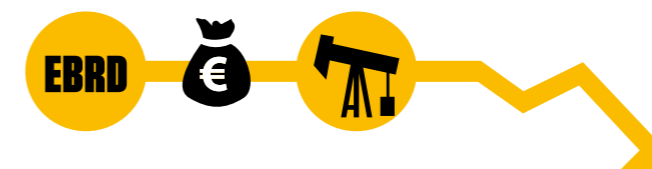
Ker številne mednarodne finančne institucije in razvojne banke z javnim denarjem podpirajo projekte, kot so tisti, ki so naštet zgoraj, je na njihovih listah financiranja veliko projektov, ki imajo zelo slabe učinke na posameznike in lokalne skupnosti, negativni pa so tudi njihovi vplivi na podnebje, biotsko raznovrstnost in naravne habitate. Številni projekti lokalnim skupnostim uničijo lokalno okolje do te mere, da je zanje preživetje zelo težko ali pa celo nemogoče⁴.

Podatkov o tem, koliko je takšnih projektov in kolikšni so njihovi negativni vplivi, ni veliko, ampak morda so ravno zato lahko bolj zgovorni zemljevidi. Zemljevid primerov okoljske in družbene nepravilnosti⁵, ki je nastal v okviru projekta EJOLT, ponuja dokaj celovit pregled projektov. Podoben pregled projektov predstavlja tudi zemljevid organizacije Counter Balance⁶, ki predstavlja projekte, ki jih financirata EBRD in EIB, imajo pa številne nezaželene okoljske in družbene učinke.

EBRD, katere namen je bil ob ustanovitvi leta 1991 podpirati prehod na tržno ekonomijo in pluralistično demokracijo v srednji in vzhodni Evropi, je za države, ki ne sodijo v imenovano regijo, podelila nekaj več kot 95 milijard evrov posojil. Od tega je šla slaba četrtina denarja (22,4 milijarde evrov) v sektorje naravni viri, energija, transport in kmetijstvo⁷. Sicer ne bi bilo pravično trditi, da so prav vsi projekti v naštetih sektorjih okolju in družbi neprijazni, toda velika večina se jih nanaša na rudnike, premogovne elektrarne, jezove, industrijske nasade monokultur, letališča in podobno, torej na projekte, ki imajo veliko nezaželenih

stranskih učinkov na okolje in lokalne skupnosti. Res je, da je EBRD skozi leta povečala tudi financiranje trajnostnih projektov, kot je npr. učinkovita raba energije, vendar pa še vedno financira tudi netrajnostne projekte, kar zmanjšuje pozitivne premike⁸. Čeprav je EIB zavezana k doseganju družbenih in okoljskih ciljev, je v praksi prav tako vpletena v številne uničujoče projekte, kot so na primer naftovod Čad–Kamerun, vodni projekt v Lesotu Highlands, jez Nam Theun II ali plinovod v zahodni Afriki⁹.

Slovenija ni izjema pri financiranju razvoja na način, ki prizadane okolje in lokalne skupnosti.

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM¹⁰ RAZCVET RUDARJENJA V MONGOLIJU

Z ogromnimi zalogami neizkoriščenih naravnih virov (zlato, baker, premog, ...) je Mongolija postala zelo privlačna država. Mongolsko gospodarstvo naj bi v prihodnjih letih zaradi naravnih bogastev hitro raslo. Pa bo to koristilo ljudem v deželi? Rudarjenje prispeva k onesnaženju, preselitvi ljudi in še težjemu dostopu do vode, ki je že tako ali tako primanjkuje, prihodke pa ponavadi poberejo tuja podjetja.

Gorovje Altai je polsuho področje, kjer se nomadski pastirji vsako leto selijo med svojimi pomladnimi, poletnimi in zimskimi tabori. Da bi preživeli, so odvisni od zdrave živine, ki potrebuje hrano, vodo in varno ter toplo zatočišče pozimi. Za približno 2000 pastirjev je rudnik železove rude Tayan Nuur velika grožnja. V letu 2013 so namreč za petkrat povečali proizvodnjo rude, ki jo izvažajo v sosednjo Kitajsko. Agresivno povečanje proizvodnje je zmotilo delikatno ravnovesje v okolju, ki so ga vzpostavljale generacije pastirskih družin. Generacije pastirjev so za svojo živino uporabljale iste dele zemlje, saj so specifični pašniki primerni za specifične živali. Zimski tabori so zelo pomembni, saj je od njih odvisno preživetje živine. Rudnik je zimske tabore za majhen denar odkupil od pastirjev, ne da bi se ti zavedali, da ne bodo imeli več dostopa do svojih taborov. Dostop do vode je v polsuhem področju vedno težaven, rudnik pa je za svoje obratovanje povečal porabo vode. Tovornjaki iz rudnika povzročajo veliko prahu, ki negativno vpliva na zdravje živine¹¹.

¹ http://www.eib.org/attachments/strategies/environmental_and_social_practices_handbook_en.pdf

² <http://www.internationalrivers.org/resources/8694>

³ <http://ejatlas.org/about>

⁴ <http://bankwatch.org/our-work/our-themes/social-and-economic-impacts>

⁵ <http://ejatlas.org/>

⁶ <http://www.counter-balance.org/videos-tools/map-of-controversial-projects/>

⁷ Lasten izračun na osnovi podatkov o posojilih EBRD, ki so na voljo na <http://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395236762146&d=&pagename=EBRD%2FCContent%2FDownloadDocument>

⁸ <http://bankwatch.org/our-work/who-we-monitor/ebd>

⁹ <http://bankwatch.org/our-work/who-we-monitor/eib/eib-negative-impacts#development>

¹⁰ <http://bankwatch.org/our-work/projects/mining-boom-mongolia>, <http://stories.bankwatch.org/when-dust-settles>

¹¹ Več o izkušnjah pastirjev zaradi širitve rudnika je na voljo na <http://stories.bankwatch.org/when-dust-settles>.

Negativni vplivi na lokalne skupnosti v rudarskem sektorju niso nič novega, pričujoči primer pa je morda zanimiv predvsem zaradi vira financiranja projekta in sovražnega načina obravnavanja pritožb. Projekt financira EBRD, ki pa se kljub svojim standardom ni zavzela za zaščito pravic pastirjev. EBRD je finančna institucija v javni lasti, ki – vsaj na papirju – zahteva upoštevanje določenih okoljskih in družbenih standardov. Podjetje Altain Khuder, ki upravlja rudnik, zatrjuje, da standarde spoštuje in da je zato naredilo monitoring onesnaževanja ter oceno izgube premoženja. Problem je v tem, da pastirji niso dobili vpogleda v rezultate merjenja onesnaženja in se ne spomnijo, da bi kdo ocenjeval njihovo premoženje. Podjetje Altain Khuder se je na očitke pastirjev odzvalo z ustrahovanjem, ki je, kot kažejo izkušnje iz preteklosti, poslovna strategija podjetja. Varnostniki podjetja so ustrahovali pastirje, novinarje in organizacije, ki so pastirjem skušale pomagati. Podjetje je proti osmim ljudem, ki so se pritoževali zaradi onesnaženja, vložilo tožbo zaradi obrekovanja.

PRIPOROČILA

Slovenija lahko pripomore k reševanju težav uničenih lokalnih skupnosti in okolja na naslednje načine:

- zahtevati je treba strogo spoštovanje ciljev trajnostnega razvoja;
- poudarek je treba ponovno usmeriti na trajnostni razvoj in trajnostno sodelovanje ob upoštevanju globalnih in lokalnih vplivov tako doma kot v državah v razvoju;
- v institucijah, kjer tega še ni, je treba oblikovati jasno politiko, da mora financiranje razvojnih projektov spoštovati okolje in lokalne skupnosti;
- oblikovati je treba okoljske kazalce oziroma kriterije za projekte in programe razvojnega sodelovanja skupaj z medsektorskimi skupinami ter z upoštevanjem obstoječih priporočil Evropske komisije in nevladnega sektorja s področja razvojnega sodelovanja in okoljevarstva;
- v pripravo politik in kazalcev je treba vključiti strokovnjake s področja okolja, saj politike trenutno neizmerno škodujejo okolju in spodbujajo prekomerno izkoriščanje.

